

UDC: 821.581-31.09

РЕЦЕПЦІЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У РОМАНІ МО ЯНЯ «ВЕЛИКІ ГРУДИ, ШИРОКІ СІДНИЦІ»

Марія Обихвіст

Здобувач,

Кафедра східних мов та міжкультурної комунікації,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (УКРАЇНА),
61000, м.Харків, пл. Свободи 4,
e-mail:

РЕФЕРАТ

Мета. Статтю присвячено дослідженню жіночих образів у романі сучасного китайського письменника Мо Яня «Великі груди, широкі сідниці» та виявленню специфіки відображення соціалізації жінки у китайському суспільстві. **Дослідницька методика.** Під час аналізу жіночих образів використовуються засади школи феміністичної критики, порівняльно-історичний, культурно-історичний методи. Звернення до феміністичної критики дозволяє проаналізувати актуалізацію жіночих образів. Використані методи дослідження сприяють систематизації жіночих персонажів та кращому розумінню соціалізації жінки в китайському суспільстві. **Результати.** У статті розглядаються шляхи зображення жіночих образів у сучасній китайській літературі, а також соціально-історичні чинники, що вплинули на визначення місця жінки у Китаї. Досліджуються поняття «феміністичний», «жіночий» і «феміний». **Наукова новизна.** Мо Янь займає провідне місце у сучасній китайській літературі, проте його роботи мало досліджені в українському літературознавстві. Стаття покликана привернути більшу увагу до новітньої літератури Китаю та сприяти поглибленню її вивчення. **Практичне значення.** Стаття може бути використана для вивчення питань вербалізації соціалізації жінки в художній літературі. Наукові результати дослідження можуть лягти в основу при написанні курсових та дипломних робіт.

Ключові слова: Мо Янь, жіночі образи, матриархат, соціалізація.

THE RECEPTION OF FEMALE CHARACTERS IN THE NOVEL BY MO YAN «BIG BREASTS AND WIDE HIPS»

Mariia Obykhvist

Postgraduate student,
Department of Eastern Languages and Intercultural Communication,
V. N. Karazin National University (UKRAINE),
61000, Kharkiv, 4, Svobody sq.,
e-mail:

ABSTRACT

Aim. The article deals with the problem of female characters in the novel «Big Breasts, Wide Hips» by contemporary Chinese writer Mo Yan and exploring the specificity of depicting woman's socialization in Chinese society. **Methods.** During the analysis of female characters the basics of feminist criticism were applied. In the article there has been used comparative-historical, cultural-historical methods. Applying to feminist criticism allowed to analyze actualization of female characters. The applied methods made it possible to systemize female characters and understand deeper the ways of a woman's socialization in Chinese society. **Results.** There have been discussed the ways of depicting female characters in contemporary Chinese literature and socio-cultural factors that influenced a woman's place in China. The notions «feministic», «female» and «feminine» have been analyzed. **Scientific novelty.** Although Mo Yan's place in contemporary Chinese literature is evidently prominent, still his works were not thoroughly explored in Ukrainian literary criticism. The article is aimed at drawing more attention to modern Chinese literature and promoting its deeper studying. **The practical significance.** The article

may serve for the further investigation of the problem of a woman's socialization in works of fiction. The results of the research can be used for writing course projects and qualification papers.

Key words: Mo Yan, female characters, patriarchy, socialization.

Роман нобелівського лауреата з літератури сучасного китайського письменника Мо Яня (1955 р. н.) «Великі груди, широкі сідниці» (1996 р.) попри провокаційну назву не представляє на суд читачеві картину жіночої чуттєвості, а знайомить нас із сімейною сагою, в якій через одну китайську родину, що переживає найбільш драматичні епізоди в історії держави, розкривається панорама становлення КНР від початку ХХ ст. Вочевидь, в цьому романі жіночі груди є своєрідною метафорою – репрезентацією материнства, символом поєднання матері та дитини, оскільки сам твір присвячений померлій матері автора. Письменник дозволяє нам простежити еволюцію образу жінки, яка проживає поступове болісне становлення держави, намагаючись при цьому не просто виховати, але захистити дітей. Для історії Китаю ХХ ст. стало визначальним етапом, періодом значних потрясінь, воєнних конфліктів та поступового руху до більшої відкритості назустріч решті світу.

Піднебесна з багатовікової імперії перетворюється на «народну республіку». Звісно, настільки значні суспільно-політичні метаморфози не могли відбуватися безболісно й різко відбивалися на житті населення країни. Вплив подій історії на долю жінки екстраполюється у романі «Великі груди, широкі сідниці»: від японо-китайської війни 1937–1945 рр., створення КНР у 1949 році до переходу на новітній виток розвитку з середини 80-х рр. , від доби «золотого лотосу», через службу жінок в армії (так, молодша сестра наспівує пісеньку, що репрезентує очікувану поведінку дівчини у 40-х рр.: «Мне уж восемнадцать, в армию пошла, служба в нашей армии – славные дела, косы ножницами – прочь, эрдамао¹ ваша дочь. Часовой стоит на страже, перекрыты все пути, и предателям народа ни проехать, ни пройти» [6, с. 198]²) до часів боротьби з перенаселенням та змін традиційно великого складу сім'ї: «На широкой улице за церковью гремят громкоговорители: Хочешь жить счастливо – меньше рожай детей, больше сажай деревьев. Одна семья – один ребенок. После рождения второго ребенка стерилизация обязательна. Стерилизация женщин приветствуется. Уклоняющихся ждёт штраф в размере пяти тысяч восьмисот юаней» [6, с. 732]³].

Традиційно Східна культура уявляється нам переважно патріархальною, такою, де домінуюче положення займає чоловік. Проте це твердження є досить суперечливим, оскільки «суворі вимоги, що базувалися на засадах конфуціанства, висувалися не лише до жінок, а й до чоловіків. Не можна стверджувати, що досить суворо виписані правила сімейних відносин беззастережно виконувалися, скоріше вони задавали певний вектор суспільної свідомості.

¹ Ердамао – у Китаї термін для позначення жінок із короткою стрижкою.

² Див. в оригіналі: 六姐去识字班, 学会了唱歌, 唱: “十八姐把军参, 参军真荣耀, 咔嚓剪去了大辫子, 留起了二刀毛。站岗放哨查路条, 汉奸实难逃” [9, с. 140].

³ Див. в оригіналі: 教堂后边的大街上, 传来高音喇叭的巨大轰鸣: 要想富, 少生孩子多栽树。一对夫妻一个孩子。生了二胎要结扎, 提倡女扎。谁敢不结扎, 罚款五千八。 [9, с. 536].

Також важливо відмітити, що серйозні дослідження історії ієрогліфів дають підстави говорити про існування в давньому Китаї матриархату»⁴ [4, с. 117–118]. Тобто, вивчення роману «Великі груди, широкі сідниці» дає змогу подолати стереотипність західного мислення по відношенню до східного / азійського світосприйняття. Не можна заперечувати, що автор представляє родинні цінності, які базуються на системі конфуціанських ідеалів, проте жінка не є цілковито пригнобленою та безправною. Так, у родині Шангуань головним є не батько або син, а мати, свекруха: «Таких женщин, чтобы семью кузнеца как клещами держали да с голой спиной молотом махали, во всём Китае не сыщешь, экая силища»[6, с. 45⁵].

При цьому, усі три покоління жінок у романі все таки позбавлені права вибору, адже пріоритетним є вибір сім'ї, потреби і бажання індивіда мають підкорюватися родинним інтересам: «Система конфуціанських культур мала вирішальний вплив на співвідношення родини та шлюбу у Китаї. Специфікою конфуціанського Китаю було те, що не зі шлюбу, не з поєднання молодих зазвичай починалася родина. Навпаки, з родини та за рішенням родини, виходячи із потреб родини укладався шлюб. Родина вважалася первинною, вічною. Інтереси родини линуць глибоко в історію. За добробутом родини уважно спостерігали зацікавлені в її процвітанні (та регулярному надходженні жертвоприношень) пращури. Шлюб був справою спорадичною, одиничною, цілковито залежною від потреб родини» [5, с. 131]. Саме це ми можемо спостерігати на прикладі жіночих образів роману: за Шангуань Лу (мати, головну героїню роману) чоловіка обирають дядько з тіткою, в свою чергу, вона обирає чоловіків своїм донькам, навіть, якщо це суперечить їхнім прихильностям і призводить до втечі з родини.

Після заміжжя жінка назавжди покидала дім батька та переходила у становище жінки-служниці в домі чоловіка. Родина чоловіка ставала для неї головною та єдиною, свекор – батьком, свекруха – матір'ю. І це не лише на словах, правила пристойності буквально зобов'язували заміжню жінку любити свекрів сильніше за власних батьків. Потрапивши до будинку чоловіка, жінка опинялася під всевладним контролем, а часто навіть тиранією свекрухи, що очолювала жіночу частину дому. Спеціальні правила поведінки зобов'язували її терпіти усі знущання свекрухи [див. про це: 5, с. 133]. Так сталося і з Сюаньер (дитяче ім'я Шангуань Лу), коли та потрапила до родини чоловіка, вона зазнала як моральних, так і фізичних знущань, принижень, проте, коли дядько хотів захистити її, вона відповіла: «Дядюшка, это наши семейные дела, не надо тебе вмешиваться. Дом семьи Юй я покинула, теперь я член семьи Шангуань. Так что умру я или нет, вас уже не касается» [6, с. 779⁶].

⁴ Переклад з російської тут і далі наш (М. О.).

⁵ Див. в оригіналі: 着我知道, 你是铁匠家掌钳的, 光着脊梁抡大锤的老娘们, 全中国就你一个, 那劲头儿 [9, с. 28].

⁶ Див. в оригіналі: 姐夫, 俺家的事, 不要你来插手。我出了于家门, 就是上官家的人, 是死是活, 您就别管了 [9, с. 578].

Сам автор визнає, що, хоча роман і не є автобіографічним, проте в основу багатьох сюжетних ліній покладені родинні спогади. Так, коли матері Мо Янь було чотири роки, її тітка почала обертати дівчинці ступні. Мо Янь пише: «Усі знають трагічну історію обертання ніг, через яку довелося пройти китайським жінкам, але ви не знаєте наскільки жорстоким є цей процес. Моя мати кілька разів переповідала мені свої спогади і я бачив, що то були для неї торттури, увесь процес тривав десять років: з чотирьох почалося бинтування, а в чотирнадцять завершилося формування стопи» [7]. Найстарша донька героїні роману Шангуань Лу також пройшла через бинтування ступень, чим шокує молодших сестер: «Потом скинула синие бархатные туфли, расшитые красными цветами. Сёстры во все глаза таращились на изуродованные бинтованием ступни» [6, с. 39⁷].

У своїй нобелівській лекції Мо Янь відзначає: «У романі «Великі груди, широкі сідниці» я без церемоній використав матеріали, що пов'язані з життям матері, однак почуття та характер у книзі цілковито вигадані або списані з багатьох матерів дунбейського Гаомі. І хоча я написав „Присвячую духу моєї матері на небесах“, насправді роман присвячується усім матерям Піднебесної. Це прояв того самого навіженого зазіхання, як і моє прагнення втілити у крихтньому Гаомі увесь Китай і навіть увесь світ» [8, с. 259].

Як і головна героїня роману, мати Мо Янь рано (у п'ятнадцять років) видала заміж її тітка, з того часу «почалося важке життя, що тривало понад шістдесят років, в якому було народження та вигодовування дітей, голод, хвороби, звісно, як і всі люди її покоління, вона пережила війни, катастрофи та політичні зміни, що слідували одна за одною» [7]. Матері письменника, так само як і Шангуань Лу доводиться жити у час, коли цінність людського життя нівелюється, що яскраво доводить сцена, яка відкриває роман – народження дитини і народження віслюка. Свекруха залишає невістку саму і йде допомагати віслючиці: «Ну давай, милая, постарайся! Такая уж наша бабья доля, никуда от этого не денешься! Потерпи ещё немного, голубушка, нас ведь никто не заставлял рождаться женщинами, верно?» [6, с. 27⁸].

У романі вербалізується соціалізація жінки у китайському суспільстві ХХ ст. Питання «умовності» та «соціалізації» є ключовим у розрізненні понять «феміністичний», «жіночий» і «фемінний». Як пояснює Торіл Мой, перше – це «політична позиція», друге – «питання біології», а третє – «набір визначених культурою характеристик» [3, с. 145]. Головна героїня – мати, перш за все представляє втілення «жіночого», втілення материнства та захисту сімейного вогнища, навіть, якщо це може означати нехтування власними інтересами. Вона до останнього піклується про дітей, які обрали різні шляхи, символічним є і те, що саме вона, а не чоловіки, займається і похованням дітей: «Мы затащили тело Чжаоди ей <матери> на спину. Со второй сестрой на спине, босиком она пошлёпала по грязи домой. Мы с Сыма Ляном с обеих сторон поддерживали

⁷ Див. в оригіналі: 然后她脱了那双绣着红花的蓝缎子鞋, 天足的妹妹们看着她的半残废的脚 [9, с. 22].

⁸ Див. в оригіналі: 驴啊, 驴, 豁出来吧, 咱们做女子的, 都脱不了这一难! 驴啊, 忍着点吧, 谁让咱做了女的呢? [9, с. 11].

застывшие ноги Чжаоди, чтобы хоть как-то облегчить матушке ношу. Её изуродованные маленькие ножки оставляли на грязной дороге глубокие следы, которые были заметны потом даже пару месяцев спустя» [6, с. 314⁹].

У старшій доньці – Лайді – реалізуються феміністичні та фемінні риси: вона розкривається через кохання до військового командира Ша Юеляна, а згодом тікаючи з ним і нехтуючи власними материнськими обов'язками, займає впливову позицію серед чоловіків-військових: «А мы слышали, что госпожа Ша – начальник штаба бригады, – вставил комиссар» [6, с. 214¹⁰].

Естетичній парадигмі межі ХХ–ХХІ ст. притаманний зв'язок із традиційною літературою, відродження віри та цінностей, автофікціональність, лінеарність оповіді [див. про це: 2, с. 215], що відповідно виражено і у романі китайського письменника Мо Яня. У романі часто зустрічаються посилання на твори класичної китайської літератури. Це підкреслює вічний зв'язок поколінь. Також автор намагається показати, що навіть у часи, коли нівелюється цінність людського життя та втрачається значення людської гідності, мають зберігатися вічні цінності – родина, діти. Образом, через який передається ця ідея, є Шангуань Лу – мати, яка готова жертвувати власним здоров'ям і ризикувати життям, щоб захистити дітей. Показовою є присвята «Почтительно посвящаю эту книгу душе моей матери на небесах» [6, с. 5¹¹].

Роман Мо Яня «Великі груди, широкі сідниці» може надати інше уявлення про жіночі образи в китайській літературі. Усі жінки в родині різні – вони реалізуються і в материнстві, і в суспільно-політичній боротьбі. При цьому головним чинником, що об'єднує їх усіх є слідування власним переконанням, іноді всупереч загальноприйнятій думці громади. Центральним образом є Шангуань Лу, в якій втілюється принцип домінантності материнства. Через дії героїні автор розкриває неприпустимість нехтування сімейними цінностями, доводить значущість життя дитини навіть у ті часи, коли війна та голод змушують багатьох втратити людське обличчя. Шангуань Лу, багатодітна мати, стає годувальницею і для своїх онуків.

Подальший науковий пошук доречно сфокусувати на дослідженні втілення жіночих образів у творчості Мо Яня, як одного з найбільш яскравих представників сучасної китайської літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Пітер Баррі. – Київ : Смолоскип, 2008. – 360 с.
2. Криворучко С. К. Естетична парадигма літератури межі ХХ – ХХІ ст. / С. К. Криворучко // Іноземна філологія. – 2014. – № 126. – С. 206–218.
3. Мой Т. Сексуальная текстуальная политика / Торил Мой. – Москва : Прогресс-Традиция, 2004. – 240 с.

⁹ Див. в оригіналі: 我和司马粮托起上官招第尸首, 扶到母亲背上。母亲背着二姐, 赤着脚, 走在回家的泥泞道路上。我和司马粮一左一右, 用力往上拖着上官招第僵硬的大脚, 为了减轻母亲的负担。母亲残废的小脚在潮湿的泥地上留下的深深的脚印, 几个月后还清晰可辨 [9, с. 224].

¹⁰ Див. в оригіналі: 蒋政委道, 听说沙太太是沙旅长的高参 [9, с. 151].

¹¹ Див. в оригіналі: 谨以此书献给母亲在天之灵 [9, с. 7].

4. Сторожук А. Г. Три учения и культура Китая / А. Г. Сторожук–Санкт-Петербург : Типография «Береста», 2010. – 552 с.
5. Васильев Л. С. Культы, религии, традиции в Китае / Леонид Сергеевич Васильев. – Москва : Издательская фирма «Восточная литература», 2001. – 488 с.
6. Янь Мо. Большая грудь, широкий зад : [роман] / Мо Янь; [пер. с кит. И. Егорова] . – СанктПетербург : Амфора, 2013. – 831 с.
7. 莫言. 我的《丰乳肥臀》 [Электронный ресурс] // 长江日报. – 2012. – Режим доступа: http://book.ifeng.com/yeneizixun/detail_2012_10/19/18385190_0.shtml
8. Янь Мо. Нобелевская лекция «Сказитель» / Мо Янь [пер. с кит. И. Егорова] // Иностранная литература. – 2013. – № 5. – С. 254–267.
9. 莫言. 丰乳肥臀: [小说] / 莫言. – 上海 : 上海文艺出版社, 2014. – 622 页.

REFERENCES

1. Barry, P. (2008), *Beginning theory: an introduction to literary and cultural theory*, trans. from Eng. [*Vstup do teorii: literaturoznavstvo ta kulturologiia*], Smoloskyp, Kyiv, 360 p. (in Ukrainian).
2. Kryvoruchko, S.K. (2014), “Esthetic paradigm of literature on the verge of 20th and 21st century” [“Estetychna paradygma literatury mezhi XX-XXI stolittia”], *Inozemna filologiia*, No. 126, pp. 206-218. (in Ukrainian).
3. Moi, T. (2004), *Sexual / Textual politics: feminist literary theory*, trans. from Eng. [*Seksualnaya tekstualnaya politika*], Progress-Traditsija, Moscow, 240 p. (in Russian).
4. Storozhuk, A.G. (2010), *Three schools and Chinese culture [Tri ycheniya i kultura Kitaya]*, Beresta, St. Petersburg, 552 p. (in Russian).
5. Vasilyev, L.S. (2001), *Cultures, religions, traditions in China [Kultury, religii, tradicii v Kitae]*, Vostochnaya literatura, Moscow, 488 p. (in Russian).
6. Yan, Mo. (2013), *Big breasts, wide hips [Bolshaya grud, shirokiy zad]*, Amfora, St. Petersburg, 831 p. (in Russian).
7. Yan, Mo. (2012), “My novel ‘Big breasts, wide hips’” [“Vode ‘Fengzhu feythkhun’”], *Chzhantsyanzhibao*, available at: http://book.ifeng.com/yeneizixun/detail_2012_10/19/18385190_0.shtml (in Chinese).
8. Yan, Mo. (2013), “Nobel lecture ‘Storyteller’” [“Nobelevskaya lekcija ‘Skazitel’”], *Inostrannaya filologiya*, No. 5, pp. 254-267. (in Russian).
9. Yan, Mo. (2012), *Big breasts, wide hips [Fengzhu feythkhun]*, Shanghai venichubanshy, Shanghai, 622 p. (in Chinese).

